

den. Kendiliğinden, dolaysız bir sanat. Başından beri kâğıt üzerine konmuş birtakım çizgiler var resimde. Bu yüzyıllarca değişmeden sürmüş. O çizgiler genel anlamda gerçekliği yakalamak, yorumlamak demektir. Acap bir terazi var. Bir tarafta bütün bir gerçeklik, bir tarafta birkaç çizgi. Sanatçı bazıları oyun olarak görüyorlar. Bu görüş terazinin tuhafliğinden ileri geliyor. Nedeni biraz da bu, bu görüşün. Sinema ise gerçekliğin bütün elemanlarını kullanan bir sanat. Görüntüler var, ses var, hareket var. Dış dünyaya çok benziyor. Sinemanın aslında bütün gayreti bence bu ilk ana sanatlardan birine yaklaşma yönünde geliyor. Belki en son gayesi bir göz olmak. Sinema aslında, o ilk sanatların dolaysız, kendiliğinden, ilk ilişkileri ortaya koyma niteliklerine kavuşmak istiyor. Özgür olmak istiyor. Resim daha özgür bir sanat. Bugünkü duruma gelelim. Bugün bütün sanatlarda bir çeşitlenme var. Bu çeşitlenmenin nedeni, gerçekliğin genişlemesi, ve bu genişleyen gerçekliği yorumlamak için, yahut insanileştirmek için, bütün sanatlar birbirlerine yaklaşıyorlar ve birbirlerinden birtakım kavramlar, boyutlar alıyorlar. Her sanat aldığı bu yeni boyutlarla, bir anlamda yeniliyor. Yalnız bu yenilemeye dikkat etmek gerek. Aslında sanatlar arasında garip birtakım hudutlar vardır. Zamanımızdaki insanlarda çağdaş olma tutkusu fazla. Çağdaş olma, bu hudutların olmadığını farzetmeye kadar götürüyor. Bu hudutlar çok zaman biçimsel bir şekilde açılıyor. Bugün birtakım resim araştırmaları var. Ben sanatlar arasındaki alışveriş taraftarım. Yalnız bu alışverişin karmaşık bir mekanizması olduğunu sanıyorum. Bir ressam sinemanın yorumlamasına bakar, bunu yaşar ve kendi sanatını yaptığında özde bir değişim ve yenilenme olabilir. Yalnızca biçimsel olarak değil. Sinema ne verebilir resamlara? Sinema, üstüste, hızlı olarak yığılan birtakım görüntüler. Resimde de hız diye bir boyut var. Hızlı resim yapmak. Bu belki sinemanın etkisidir. İkincisi resim daha öznel. Resme daha bir nesnellik getirebilir sinema. Üçüncüsü, sinema konulu bir sanat olduğu için, resme yeniden konu, hikâye getirmek isteği verebilir. Ben bu anlamda birtakım alışverişler olabileceğini sanıyorum. Bunun üstünde iş fazla büyütmek gerek.

S.T.: Soruna sinemayla resim ilişkisi konusunda daha farklı bir açıdan girmek gerek.

O.K.: Ömer, burada sonunda düşüncesini açıklarken resmin sinemadan alması muhtemel olan birtakım etkilenmeleri anlattı. Hızı, nesnellığı ve konuyu. Konumuzun, daha temel planda sinema olduğu düşünülürse, ben Sezer'den sinemanın resimden bugüne kadar almaya çalıştığı, alabileceği şeyler ve bu konudaki tarihsel bir genel bakış rica edeceğim. Sinema elbette ki başlangıçta bir araca bağlı olduğu için, insan ögesinin az karıştığı bir olay olarak işe başlıyor, sanıyorum. Ömer'in söylediğinin mantıklı bir sonucudur bu, ya da başlangıcıdır. İkisi aynı şey. Bir teknik olmaktan bir sanat olmaya giden süreç aslında Ömer'in söylediği şeydir. Yani özgür olmaya doğru giden bir araştırmadır. Mümkün olduğu kadar insan ögesi fazlaca girmeye çalışıyor sinemanın içine ve bu anlamda da elbette insan ögesinin çok girildiği öteki sanatlar, yani, edebiyat ve resim gibi, gelenegi çok daha eski olan sanatların davranış biçimine doğru bir kaygı seziliyor.

S.Z.: Tarihsel ilişkilere gelince, sinemanın resimle ilişkileri konusunda, önce sürekli tasvirleri göz önünde tutmak gerekir. Bunlar sinemanın ilk örnekleri gibi görülüyor. Resimlerde «succession» durumu, bir olayın başından başlayıp sonuna kadar anlatılması, olayların peşpeşe nakledilmesi, bugünkü sinema anlatımına benzer bir durum. Bunun sanat tarihinde birçok örnekleri var. Çok klâsik bir örnek Bayeux halısıdır. 70 metre uzunluğunda bir halı. Üzerinde Normanların İngiltereyi istilâsı anlatılıyor, biliyorsunuz. Safha safha olay resimlerle tasvir ediliyor. Bunun gibi daha birçok örnekler var. Örneğin, Roma ordusunun zaferlerini anlatan kabartmalar sayılabilir. Sinema yani bir tekniğin ürünü ve nesnel bir sanat olarak karşımıza çıkıyor. Yeni resmin olanakları ile çalışan bir sanat değil. Hernekadar ikisi de görel sanatlar da sinema kendi teknik gelişmesi içinde resimden geniş ölçüde yararlanıyor. Örneğin, sinema sanatçıları belli bir çerçeveye zevkine varmalarında, resim bilgileri önemli bir rol oynuyor. Hatta zaman zaman, filmlerindeki bazı görüntülerin, bazı ressamın tablolarına benzediği görülmektedir. Bu da sinemanın resimle ilişkisi konusunda bize bazı değerler getiriyor. Yeni sinema sanatçıları, ressamın tablolarında elde ettikleri sonuçlara varmak isteyen çabalar harcıyorlar. Buna birçok örnekler göstermek mümkündür. Örneğin, «Toy bir delikanlı» filminde, izlenimci ressamın tonlarını hatırlatan sahneler vardı. Son Cannes şenliğinde gösterilen ve çok ilgi toplayan bir işveç filminde bazı görüntülerin Corot ve Renoir tablolarını andığı söylenmektedir.

O.K.: Eisenstein bu konuda örnek olabilir mi?

S.T.: Evet, Eisenstein özellikle ikonlardan geniş ölçüde yararlanmıştır, denebilir. Bunun yanı sıra sinema resim ilişkisi açısından başka meseleleri de ortaya koymak gerek. Doğrudan doğruya objektifin, resim örnekleri üzerindeki dokümanter çalışmaları. Alain Resnais'in Van Gogh üzerine yaptığı dokümanter film gibi. Buna benzer birçok örnek sıralanabilir. Örneğin Türkiye'de, siyah kalem ve surname üzerine yapılan filmler. Bunların hepsi sinemanın resimle ilişkisi olarak gösterilebilir. Bu arada başka bir meseleye daha girmek gerekiyor. O da, sinemanın bir seyir sanatı olarak, öğeleri resim olan sanatlarla olan ilişkisidir. Örneğin, hayal perdesi figürleri ile olan ilişkisi. Hayal perdesinde seyir sanatını oluşturan öğeler, perdesi ve arkasındaki figürleri ile doğrudan doğruya resim elementleridir. Karşımıza, sinemada görülebilecek bir çeşit seyir örnekleri koymaktadırlar. Meseleye bu açıdan da bakılabilir. Ben, sinema ile resmin, daha çok gerçeklere bakış sorunlarına girmeden önce bu konuda konuşmak istiyorum. Çünkü resmin tarihsel açıdan, sinemanın yerini tutmuş olması ile konuya girmek gerekli.

O.K.: Sinema başlangıçta çok nesnel bir iş olarak ortaya çıkınca, genellikle sinema sanatında sanatçı kaygılar taşıyan, yani sinemayı özgür bir sanat haline getirmek isteyen kişiler bazı öğeler üzerinde uzun boylu durdular. Yine bu yüzden çok aşırı bazı örneklerle de karşılaşmaktadırlar. Örneğin, Jacques Feyderin, La Kermesse Heroïque (Kahramanlar Pınayırı) adlı filminde bütün görüntülerin, Flaman ressamlarının görüntülerine benzemesi gibi.